

Tutkijan on tunnettava otostutkimuksen perusteiden lisäksi myös tutkimusilmiö

Kiitämme tilastotieteen professori Seppo Laaksosta hänen edellä olevista kommenteistaan, jotka koskevat tässä lehdessä julkaistua artikkeliamme (Koiranen ym. 2017). Laaksonen kiinnittää erityistä huomiota neljään aineistonkeruuseen liittyvään ajankohtaiseen teemaan ja yleistää samalla ne koskemaan myös meidän tutkimustamme.

Ensinnäkin Laaksonen tuo esille, että artikkelissamme ei raportoida kattavasti tutkimuksen edustavuutta. Tältä osin Laaksonen ei selvästikään tunne puolueiden jäsenistöä perusjoukko- na, sen ominaispiirteitä eikä myöskään näin itse

tutkimusilmiötä. Puoluejäseniä on mahdoton vertailla väestökyselyjen tasoisesti perusjoukkoon. Jäsenrekisteri on lailla salattu eikä puolueilla ole itselläänkään kovin laajoja tietoja jäsenistään. Puolueet eivät myöskään ole, ymmärrettävästä syystä, kovinkaan halukkaita jakamaan tarkempia rekisteritietoja suurelle yleisölle. Samaan ongelmaan on törmätty useissa länsimaissa tehdyissä puoluejäsentutkimuksissa (ks. Kölln ja Polk 2017; Van Haute ja Gauja 2015).

Toiseksi Laaksonen on huolissaan tutkimuksemme otantasuhteesta, erityisesti sen vaihtelusta puolueittain. Neuvottelimme jokaisesta kyselystä erikseen kunkin kyselyyn osallistuneen puolueen kanssa. Lopulta päädyimme erilaisiin otoskokoihin sekä erilaisiin aineistonkeruunmuotoihin, jotka riippuivat puolueiden toiveista ja erityispiirteistä. Jälkikäteen saamiemme rekisteritietojen avulla olemme kyenneet korjaamaan keräämiemme aineistojen ikä- ja sukupuolijakaumia vastaamaan kohdepopulaatioiden – eli yksittäisten puolueiden – ikä- ja sukupuolijakaumia.

Laaksosen ehdottaman otospainon laskemiseen ei tämän lehden artikkelin tai laajemman raportin asetelmassa ollut tarvetta, koska tarkastelimme puolueiden profiileja ja vertailimme puolueiden välisiä suhteellisia eroja. Mikäli olisimme olleet kiinnostuneita esimerkiksi yksittäisten väestöryhmien eroista kuuden suurimman puolueen muodostamassa perusjoukossa, olisi otospainon laskeminen ollut asianmukaista. Tässä lehdessä olleen artikkelin ja laajemman raportin tuloksiin otospainon laskemisella ei kuitenkaan olisi ollut vaikutusta.

Laaksosen kolmas huoli on, että nykytutkimuksessa on ”ihmeen yleistä korostaa vastaajien määrää”. Tämäkin saattaa pitää useissa asetelmissa paikkaansa. Jäsentutkimuksessa otokset oli kuitenkin järkevää mitoittaa riittävän suuriksi, koska joidenkin puolueiden kohdalla oli odotettavissa, että otokseen päätyneistä vastaajista osa ei välttämättä edes tiedä kuuluvansa puolueeseen. Esimerkiksi keskustapuolueen Juha Rehula on myöntänyt medialle vuonna 2014, että keskustan puolueräkisterissä on aiemmin ollut enemmän yli 100-vuotiaita kuin koko Suomen väestössä yhteensä (ks. Tiinanen 2014). Aineiston laajuus mahdollistaa myös luotettavamman osaryhmien analysoinnin, mikä on erityisen tärkeää jatkotutkimusta ajatellen.

Neljäs ja erikoisin väite kritiikissä oli, että ”Puoluejäsenten vastausastehan alittaa huomattavasti tason, mihin tavallisissa kyselytutkimuksissa Suomessa päästään, joissa se alimmillaan on 60 prosenttia”. Laaksonen vielä korostaa, että olemme toteuttaneet tiedonkeruun huonosti. Emme tiedä, mihin Laaksonen tietonsa kyselytutkimusten vastausosuuksista perustaa. Siitä olemme kuitenkin varmoja, etteivät hänen tietonsa vastaa 2010-luvun tutkimuskenttää. Väite siitä, että tavallisissa kyselytutkimuksissa vastausprosentit olisivat alimmillaan 60 prosenttia, on täysin epärealistinen.

Esimerkiksi viiden viime vuoden aikana kerätyissä ja yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon tallennetuissa otos- tai kokonaistutkimuksissa keskimääräinen vastausprosentti on ollut noin 41. Itsetätettävien lomaketutkimusten kohdalla vastausosuus on ollut ainoastaan noin 36 prosenttia. Erityisryhmiä koskevissa kyselyissä (esim. Tutkijakysely 2015, Sosiaalibarometri 2012, Yritystutkimus, Sää- ja ilmastoriskien hallinta Suomen kunnissa 2015, Diakoniabarometri) keskimääräinen vastausosuus on ollut vielä alhaisempi – noin 28 prosenttia.

Nykypäivänä yli 60 prosentin vastausosuuksiin on päästy lähinnä vain Tilastokeskuksen tai THL:n toteuttamissa puhelin- ja käyntihaastatteluissa. Puoluejäsenten kaltaisten sensitiivisten ryhmien tutkimiseen itsetätettävä lomake oli kuitenkin ainoa mahdollinen tiedonkeruuvaihtoehto. Tiedonkeruun onnistumisesta antanee suuntaa se, että tutkimuksemme keskimääräinen vastausosuus oli huomattavasti korkeampi kuin esimerkiksi vuonna 2015 Ruotsissa toteutetussa jäsentutkimuksessa (ks. Kölln ja Polk 2017).

Laaksonen kommentit ovat pääasiassa huomiolarvoisia. Ne pätevät erityisen hyvin perinteiseen väestöpohjaiseen otantatutkimukseen, jossa myös perusjoukkotiedot ovat luotettavia ja niitä on runsaasti tarjolla. Puoluejäsenten kaltaista erityisryhmää tutkittaessa, muun muassa lailla suojattujen rekisteritietojen vuoksi, myös aineiston keräämisessä on huomioitava tutkittavan joukon erityispiirteet. Tilastollisten menetelmien osaamisen lisäksi tutkijoiden tuleekin tuntea myös itse tutkimuskohde jo aineistonkeruuta suunniteltaessa.

Näistä teknisistä aineistonkeruuseen liitoksissa olevista tekijöistä tulemme raportoimaan kat-

tavammin sellaisilla foorumeilla, joilla tällaisen keskustelun paikka on – ennen kaikkea politiikan tutkimuksen lehdissä. Tässä vaiheessa voidaan kuitenkin jo todeta, että puolueiden profileja käsittelevät tuloksemme olivat aikaisemman tutkimuksen perusteella hyvin odotettuja, mikä osaltaan tukee aineiston edustavuutta ja luotettavuutta.

Myönnämme kuitenkin olevamme Laaksonen kanssa samaa mieltä siitä, että olisi kiinnostavaa tietää, ovatko ”vastaajat ikään kuin ’eliittiä’ ja vastaamattomien enemmistö sellaisia, jotka eivät ole tyytyväisiä puolueeseen tai politiikkaankaan enää”. Otamme mielellämme vastaan rakentavia ehdotuksia, joilla tämän kaltaisissa kyselytutkimuksissa alipeittoon jääviä ryhmiä voitaisiin tavoittaa entistä paremmin.

Lähteet

- Koiranen, I., Koivula, A. ja Saarinen, A. (2017). Puoluejäsenet suurennuslasin alla. Jäsenten sosiaalinen rakenne. *Tieteessä tapahtuu* 2, 11–18.
- Kölln, A.-K. ja Polk, J. 2017. Emancipated party members: Examining ideological incongruence within political parties. *Party Politics* 23 (1), 18–29.
- Tiinanen, P. 2014. Joku tässä on pielessä! Keskustan jäsenrekisterissä oli 400 yli 103-vuotiasta jäsentä. *Iltalehti* 13.6.2014. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2014061318406111_uu.shtm
- Van Haute, E. ja Gauja, A. (toim.) 2015. *Party members and activists* (Vol. 6). Routledge.

ILKKA KOIRANEN, AKI KOIVULA JA ARTTU SAARINEN

Kirjoittajat työskentelevät Turun yliopistossa ja ovat mukana Poliittiset kuplat -tutkimushankkeessa.